

Pieter Tops en Jan Tromp

**DE ACHTERKANT
VAN NEDERLAND**

*Hoe onder- en bovenwereld
verstrengeld raken*

UITGEVERIJ BALANS

Inhoud

- 1 Is het echt zo erg? 7
- 2 Bedreigde burgemeesters 20
- 3 In de door en door gereformeerde wereld
van Veen 32
- 4 De burgemeester van Rotterdam aanvaardt geen
ondermijning 42
- 5 Hoe gemakkelijk het is crimineel te zijn 55
- 6 Kleine geschiedenis van provinciale
eigenzinnigheid 61
- 7 De Vogeltjesbuurt – ondermijning uit traditie 79
- 8 De beroeps-crimineel kan het smakelijk vertellen 97
- 9 Kampers en hun tragiek 116
- 10 De mores van motorclubs 130
- 11 Turkse taferelen 141
- 12 In de wondere wereld van het Dark Web 154
- 13 Eenvoudig frauderen 166
- 14 Hoe te infiltreren in het bestuur 177
- 15 Een burgemeester op de vlucht 184

- 16 De mist rond hennep 194
- 17 Waar zit het geld? 208
- 18 De overheid zet zich schrap 219
- 19 De grimmige eigenzinnigheid van een weerbare
onderklasse 231

Verantwoording 249

Bedreigde burgemeesters

Waar zit dan die ondermijning? De burgemeester: 'We hebben hier mensen die rondrijden in vreselijk dikke auto's, de arm vorstelijk buiten het portierraam gestoken. Ze willen maar één ding laten zien: wij zijn hier de baas.'

We zochten de burgemeester op, omdat we een boud verhaal hadden gehoord over keihard bedreigen. Hij zou in een vorige gemeente waar hij in het ambt had gestaan een paar kamers hebben aangezegd dat ze moesten vertrekken. Een vader en vier zoons waren het. Die kwamen langs op het gemeentehuis, vroegen belet. 'We zijn even bij je huis wezen kijken,' hadden ze de burgemeester toegevoegd, 'we komen d'r wel in, maak je geen zorgen.'

Later bleek dat ze een brandstichter hadden ingehuurd. Die zou de burgemeesterswoning in de hens zetten. De politie was tijdig op de hoogte. 'Uiteindelijk zijn ze m'n dorp uit gezet. Opperot, wegwezen.'

Hij is laconiek, deze burgemeester, hij laat zich niet gauw gek maken. In Waalre is het monumentale gemeentehuis afgefakkeld. De burgemeester van Helmond moest onderduiken in het buitenland. Op verschillende plaatsen in het land vatten burgemeestersauto's vlam, ogenschijnlijk spontaan.

Ooit was het burgemeesterschap een braaf beroep, voor gezeten burgerheren die een goede sigaar en een goed gezelschap nog op juiste waarde wisten te schatten. Nu zijn het frontsoldaten, naast de onderwijzer, de buschauffeur, de nachtportier. Eenzaamheid ligt op de loer voor burgemeesters. 'Ik heb het wel gehad dat ik zaken voor me hield in het college,' zegt een oud-burgervader. 'Omdat ik niet voor iedereen mijn hand in het vuur kon steken. Zo simpel is het.'

We zijn op bezoek bij de burgemeester van Gilze-Rijen, een stille gemeente in het Brabantse land tussen Tilburg en Breda. Sluipende ondermijning van de rechtsregels, die gepaard gaat met intimidatie van bestuurders, komt op meer plaatsen in Nederland voor, maar Brabant, Zeeland en Limburg zijn de frontgebieden. Georganiseerde misdaad verschuift naar het zuiden. Waarom dat zo is, is een zaak van veronderstellingen: je bent als crimineel dicht bij de grens en sowieso kun je in landelijk gebied betrekkelijk gemakkelijk onder de radar blijven.

Volgens de burgemeester is de ondermijning al ver gevorderd. Hij ziet het aan het straatbeeld. 'We hebben hier mensen in het dorp die rondrijden in vreselijk dikke auto's, de arm vorstelijk buiten het portierraam gestoken. Ze willen maar één ding laten zien: wij zijn hier de baas, wij hebben het hier voor het zeggen.'

Hij had een Turkse meneer sluiting van een van diens panden aangezegd. Er was een wietplantage aangetroffen. De man kwam verhaal halen op het gemeentehuis. De burgemees-

ter ontving hem. Hij doet voor hoe strak, hoe woest dreigend de man hem aankeek. ‘Hij zei niks. Maar zijn ogen zeiden: je durft het toch niet.’

Is hij bang? De burgemeester zegt van niet.

Ik ga ervan uit dat ze zich wel drie keer bedenken voordat ze een bestuurder aanpakken. Als je je door angst laat leiden, is het einde zoek. Dat is mijn overtuiging, echt, mijn heilige overtuiging. Ik zeg het thuis ook, ik zeg: ‘Ik ben niet bang, ik ben voorzichtig.’ Maar ik kan het niet maken dat ik doe alsof er niets gebeurt.

Het aantal collega’s van hem dat wegstrekt, neemt af, is zijn indruk. Tot niet zo heel lang geleden ontmoette hij burgemeesters die met uitgestreken gezicht konden melden dat zij geen wietkwekerijen kenden binnen hun gemeentegrenzen, laat staan met intimidatie van doen hadden. Hijzelf rolt in Gilze-Rijen elke twee weken drie plantages op. Dat is zo ongeveer zijn score.

Hij denkt dat het bedreigen van bestuurders als min of meer alledaags verschijnsel nog om zich heen grijpt. Voor criminelen staan er grote financiële belangen op het spel; die geven ze niet zomaar op. Tegelijk is het zijn indruk dat burgemeesters weerbaarder worden. Tot hier en niet verder.

Hijzelf is daar in elk geval een blakend voorbeeld van: ‘Het openbaar bestuur moet de baas blijven in onze gemeenschappen. Als dat op de tocht komt te staan – en dat dreigt, dat dreigt echt –, kunnen we inpakken.’

Hij is toch geen martelaar? ‘Nee, dat ben ik niet,’ bezweert hij. ‘Maar het overeind houden van de rechtsstaat zie ik wel als mijn belangrijkste taak. Ik doe het niet alleen. Alle mede-

werkers hier op het gemeentehuis weten ook hoe belangrijk het is. Dus als er hier iemand aan het loket komt en die wil een of andere vergunning... Alert! Alert! Wat gebeurt hier? En direct allemaal erin springen, hè. Alert!

Gilze-Rijen is in zijn rommeligheid een beetje een Belgisch dorp. Geen huis is gelijk aan een ander en toch is het weinig karakteristiek. Links van de spoorbaan, aan het begin van de Julianastraat, heeft de burgemeester een pand laten sluiten, een lelijke, witte doos is het. Het bleek dat een paar Turken er een jong Bulgaars meisje hielden, met achter in het huis een gigantische wietplantage.

Rechts, aan het begin van de Hoofdstraat, ligt café De Heeren van Rijen, 'the place to beer'. Verderop heb je wat wonderlijke winkels als De Gordijnenconcurrent en Jan van Hoeckel, 'reparatie van elektrisch handgereedschap'. Een groot bord boven de ingang van de Maria Magdalenakerk kondigt een 'gespreksavond over Jezus' aan.

De burgemeester vertelt van No Surrender, de motorclub. Men probeerde vaste voet aan de grond te krijgen in Rijen. Bestuursleden van de motorclub meldden zich als belangstellenden voor een pand dat hij had laten sluiten. Het was eerst een bordeel geweest en vervolgens was er een kwekerij, drogerij en knipperij van wiet ingericht.

Als je het durft als burgemeester, kun je de boel sluiten, die bevoegdheid heb je. 'Ik heb op een gegeven moment gezegd: "Weet je wat, we kopen dat pand zelf, dan zetten we ze definitief de voet dwars." Ik had goeie redenen, er was al eens iemand doodgeschoten, de buurt stond doodsangsten uit. Voor één miljoen hebben we het gekocht, 5000 vierkante meter, we gaan het ontwikkelen, op een nette manier.'

En No Surrender begint een straat verderop toch opnieuw?

De burgemeester erkent dat de motorclub in een dorp iets verderop is neergestroken, net over de grens met België. Zo bezien wordt het probleem niet opgelost, maar uitsluitend geëxporteerd, toch?

De burgemeester haalt de schouders op: 'Ja, zo kun je het noemen. En dan zeg ik tegen mijn collega's daar: "Jongens, toe maar, wees ook maar eens flink."'

Hij heeft veel te stellen, zegt hij, met het Turkse deel van zijn bevolking. In Rijen wonen 2400 Turken. De burgemeester: 'En ze kennen elkaar, ze weten van elkaar hoe ze aan hun geld komen. Legaal of illegaal. Dat weten ze.'

Wat je aan de achterkant van Nederland overal tegenkomt, in elke gemeenschap die haar eigen ordening kent, is een nagevoel volmaakte zwijgcultuur. Steeds vaker proberen de autoriteiten hun burgers aan te spreken: 'Weet wel wat zich onder je ogen aan onregelmatigheden allemaal afspeelt? Dat is niet normaal. Niet normaal! Daarin behoort je niet mee te gaan.'

Maar vooral is het een bede zonder veel gehoor. De burgemeester bevestigt de zwijgcultuur onder het Turkse deel van zijn burgerij en legt uit dat het wegstijgen en het zwijgen in de hand worden gewerkt doordat men met elkaar verkeert op basis van diensten en wederdiensten. Hij noemt als illustratie de verkiezing van een Turks raadslid. Hij kreeg voor anderhalve zetel voorkeursstemmen. 'Men stemde collectief op die ene,' stelt de burgemeester vast. 'En dat werkt verplichtend, dat kan niet anders.'

Komt zo de onderwereld de bovenwereld binnen?

Nu komt de burgemeester met een sterk verhaal over infiltratie. Het frappante is: je staat erbij en je kunt er amper iets aan doen. De burgemeester vertelt:

We hadden hier een Turkse wethouder, ze viel na verkiezingen buiten de boot. Een paar jaar later probeerde ze voor haar partij, de Partij van de Arbeid, lijsttrekker te worden. Tot zover niks aan de hand. Maar op de vergadering waarop de lijst moest worden samengesteld, bracht ze een aantal Turkse mannen mee die zich zojuist hadden aangemeld als lid van de PvdA. Ook nog tot daaraan toe, maar er zaten een paar bekende drugscriminelen uit het dorp bij.

Ik heb na die vergadering direct naar het partijbureau in Amsterdam gebeld en gezegd: 'Vrienden, dit gaat wat mij betreft niet door. Deze mensen moeten direct van de ledenlijst af.' Want zo koopt de onderwereld toegang tot de bovenwereld, via iemand die lijsttrekker wordt gemaakt en misschien straks opnieuw wethouder is. Zoiets gaat niet zonder beloning, mag je aannemen. Daar zal ik mij ten koste van alles tegen verzetten.

40 kilometer naar het noordoosten ligt Heusden. Het is een verstrooide gemeente, tien kernen, ergens tussen 's-Hertogenbosch en de Langstraat. Heusden dankt zijn bekendheid aan het gerestaureerde vestingstadje met daaromheen een ring van wallen. Op zondag stroomt het vol met dagjesmensen die afkomen op de middeleeuwse straatjes, de schitterende gotische kerk, de stadspoorten, de galeries, de antiekwinkeltjes.

Heusden is landelijk gebied: je steekt je hand op wanneer je elkaar passeert. Om een huis te betreden ga je doorgaans achterom. In de kleinere kernen ken je de families: dat is er een van Buijs. En die is van Verhoeven.

Het beeld van de ondermijnende criminaliteit in Brabant is dat van een drie-eenheid: kampers, Turkse maffia en motorbendes. Er bestaan door heel het land, ook in Brabant, regio-

nale informatie- en expertisecentra die per gemeente ondermijning in kaart brengen. In Heusden is dat ook gebeurd, en ook in Heusden wordt de drie-eenheid zichtbaar. De burgemeester is een lange, rustige man, bijna bescheiden. Hij zegt: ‘Ze weten elkaar steeds beter te vinden. Ze werken heel goed samen, hun verbindingen zijn stevig.’

In Drunen, een van de kernen van Heusden, werd een Turkse jongen door zijn oom op straat vermoord. Binnen een halfuur stond Satudarah het verkeer te regelen op de moordplek.

‘Als vanzelf vraag je je dan af hoe de relaties zijn,’ verzucht de burgemeester. ‘Er is sprake van één conglomeraat van hele en halve criminelen, allemaal met een cover-up, maar onderling zijn ze heel goed met elkaar verbonden. Langzaam maar zeker krijgen we een beeld. Zonder dat we overigens veel kunnen doen.’

Er is een tendens gaande onder bestuurders om naar nieuwe aanpakken te zoeken. Niet meer te leunen op louter het strafrecht. Dat is te log en raakt een beroeps crimineel niet in het hart. Gevangenisstraf behoort tot de bedrijfsrisico’s; het is *all in the game*. Het bestuursrecht is vaak genoeg effectiever. Een opgerolde hennepkwekerij behoort tot het domein van het strafrecht. Met het bestuursrecht in de hand kan vervolgens de burgemeester besluiten het pand voor een heel jaar te sluiten. En de fiscus en de sociale dienst kunnen er nog eens overheen gaan met navorderingen en boetes.

De burgemeester van Gilze-Rijen vertelt: ‘Er was hier een meneer die een uitkering ontving, een bijstandsuitkering. Ons bleek dat hij een pand in bezit had waarvoor hij 2000 euro per maand betaalde. Ik zei tegen de sociale dienst: “Stop die uitkering.” En tegen de fiscus: “Ga achter die vent aan.”’

Zo organiseert de overheid ook haar bondgenootschap-

pen. Maar die kennen hun beperkingen. Samenwerking tussen bureaucratieën is nog vaak als voorheen de processie van Echternach: drie stappen vooruit, twee achteruit. De fiscus bijvoorbeeld kampt altijd met capaciteitsproblemen. ‘Treu-rig,’ noemt de burgemeester dat. ‘Want volgens mij ligt het geld voor het oprapen. Als je rechercheert op geld, op het afpakken van geld, dan doe je de crimineel pas echt pijn.’

De burgemeester heeft intussen al tientallen panden laten sluiten. Er zijn meestal drugs en vuurwapens gevonden. Hij zegt:

Het gaat altijd om locaties van ondernemers die hun loods of wat dan ook verhuurd hebben. Als wij de zaak oprollen en bij hen om opheldering vragen, is standaard de reactie: ‘Ik wist van niets.’ Maar voor mij staat vast dat men vaak beter weet en meer weet. Het is lastig daar een vinger achter te krijgen.

Gezien de schaal van de drugscriminaliteit moet er wel hulp zijn uit de bovenwereld. We zien dat er lijnen lopen, we kunnen het meestal nog niet hard maken. Maar we wapenen ons. En we waken voor integriteit in de politiek.

Gilze-Rijen en Heusden staan tot op zekere hoogte model voor een trend: onder- en bovenwereld zijn met elkaar verstrengeld. Notarissen, consultants, accountants, ambtenaren en bestuurders zijn betrokken bij het witwassen van grote sommen geld; leden van motorbendes zoeken via politieke stromannen een weg naar het openbaar bestuur.

De burgemeester van Heusden heeft het Openbaar Ministerie ingeschakeld toen hij vermoedde dat een raadslid vertrouwelijke informatie lekte aan een familielid. Hij deed opnieuw

aangifte toen de verdenking ontstond dat bij gemeenteraadsverkiezingen stemmen waren geronseld. Justitie vond in beide gevallen geen bewijs. Toch zegt de burgemeester: 'Ik moet serieus omgaan met signalen van burgers. Ik kon mijn hand niet meer in het vuur steken voor eerlijke verkiezingen.'

Hij merkt op dat de stille strijd tussen openbaar bestuur en criminele organisaties 'pittiger' wordt. Een goed ingevoerde bron zegt dat er in Noord-Brabant nog maar weinig burgemeesters zijn die niet zijn bedreigd.

'Burgemeesters worden bedreigd,' bevestigt de burgemeester van Heusden.

Natuurlijk word ook ik wel eens bedreigd. Maar al word ik honderd keer bedreigd, het doet me niks. We trekken de lijn door, je moet niet wijken. Het is soms lastig voor je privésituatie. Je gaat om halftwaalf naar bed, je knipt het licht uit, krijg je vijf minuten later een sms'je. 'Welterusten,' staat er. Dat kan lastig zijn. Maar ik ga er niet voor aan de kant.

Ik zie natuurlijk ook wel dat het echt zorgelijk is. Ik zie hoe bang medewerkers soms zijn. Er zijn ambtenaren die tegen me zeggen: 'Oké burgemeester, ik heb u het een en ander verteld, maar ik wil niet dat u het verder brengt. Straks bent u weg uit deze gemeente, ik weet niet wat hier dan gebeurt.'

Hij heeft ervaren dat ondermijning voor een deel tot de politieke folklore van kleinere gemeenschappen behoort. Het nabuurschap, het verlenen van wederdiensten voor diensten zet zich voort tot in de kamer van Burgemeester en Wethouders en in de raadzaal. De burgemeester:

In algemene zin geldt dat men geneigd was eigen, zakelijke belangen mee te nemen in raadsbesluiten. Daar was men niet eens terughoudend in. Ik zei: ‘Maar dat kan toch niet! We zitten hier toch voor de publieke zaak?’

Het is nu veranderd, de raad heeft zelf korte metten gemaakt met de manier van werken en een code opgesteld over integriteit. Ik vind dat we heel scherp moeten zijn op de rechtsstaat. Heel scherp. Daar kan je niet lankmoedig in zijn. Er is hier heel vaak zó gedaan [de burgemeester spreidt zijn vingers voor zijn ogen]. Het kwam niet doordat een burgemeester niet sterk was. Het was de tijdgeest. Er werd omheen gelopen, men keek de andere kant op. Iedereen deed het.

Het is ook een cultuur van angst, vermoedt hij. ‘De cultuur is: ik bemoei me er niet mee. Want als ik me er wel mee bemoei, krijg ik er last van. Dat gaat al jaren zo, laat maar lopen, het gaat mij niet aan.’

De commissaris van de Koning heeft aangedrongen op screening van wethouders. Ga hun gangen na, laat ze verantwoording afleggen over zaken uit het verleden. Draag zorg voor een schoon bestuurscollege.

De burgemeester van Gilze-Rijen is niet enthousiast. Stel dat hij tot de conclusie komt dat een door een fractie naar voren geschoven wethouder de toets der kritiek niet kan doorstaan. Wat gebeurt er vervolgens, zou je denken? ‘Zo iemand zit intussen wel in de gemeenteraad, en binnen drie maanden heb ik een groot conflict met hem en zijn partij,’ vermoedt de burgemeester. ‘Zou het zo niet gaan? Dan ben ik als burgemeester gewoon aangeschoten wild. Niet dat dit op zichzelf erg zou zijn, maar de vraag is wel: wat heb ik dan bereikt?’

Beter is het dat de burgemeester vooraf de fractievoorzit-

ters in de gemeenteraad het vuur na aan de schenen legt: beste mensen, als jullie een kandidaat hebben voor het college van B en W, overtuig je ervan dat hij of zij deugt. ‘Want weet wel, als het misloopt, slaat dat snoeihard op jullie partij terug.’

De burgemeester van Gilze-Rijen houdt niet op zijn drijfveer te benadrukken: ‘Die getatoeëerde armen, stapvoets door de wijken, zomer en winter, echt stapvoets. En steeds om te laten zien: wij zijn hier de baas. Je merkt dat mensen bang zijn. Ze zien het, ze voelen het. Ze zien die getatoeëerde armen.’

Zijn collega van Heusden: ‘We zijn volop bezig met de aanpak van patsers. Dat zijn mensen met een te grote auto in een kleine tuin. Daar gaan we op af. Ik zie jonge gasten die denken: Hé, verrek, ik hoef niet naar school, ik hoef niet te werken, ik kan riant mijn geld verdienen. De grote Mercedes wacht op mij.’

Hij heeft nog goede moed:

Het beeld kantelt, heel voorzichtig. Er worden anonieme aangiftes gedaan, er wordt nu wél gebeld over hennepplantages. Iedereen in Drunen wist dat in de sportschool dingen gebeurden die het daglicht niet konden velen. ‘Hè hè,’ zeggen de mensen nu, ‘eindelijk.’ Ik zeg: ‘Maar als jullie dit al tien jaar wisten, waarom is al die tijd dan niks gedaan?’

Al te lang is iedereen eromheen gelopen. Dat is ook voor de samenleving een hartstikke slecht signaal. Opjagen moet je, en uitroken. Opzouten. Ik denk echt dat we niet te slap moeten zijn. Er is altijd een reden om ervan af te zien. Hebben we al veel te lang gedaan.

De burgemeester van Gilze-Rijen: ‘Als we de strijd niet aangaan – en winnen –, zal het straks heel slecht gaan met mijn

kleinkinderen. Dan komen we in een land terecht waar het gewone gezag niet meer de baas is, maar waar het crimineel verworven geld de dominante factor is.’

De wens kan de vader van de gedachte zijn, maar hij denkt dat het nog niet te laat is. Soms bekruipt hem een gevoel van wanhoop. ‘Maar meteen daarna houd ik mezelf voor: niet toegeven, niet toegeven, anders kun je net zo goed nu ophouden.

Wat hoopvol stemt: er wordt meer gemeld. Ik krijg brieven, meestal anonieme brieven: u bent de enige die hier wat tegen kunt doen, dit en dat is hier aan de gang, ik hoop dat u ingrijpt, zo snel mogelijk.’

Hij sluit panden, zet in samenwerking met de woningcorporatie mensen uit hun huis die op zolder een wietkwekerij hebben staan – doorgaans in opdracht van een georganiseerde bende. Hij laat posters aan de gevel plakken: ‘Drugspand. Dit pand is gesloten op last van de burgemeester.’

Hij zegt:

Juist op een kleine manier zichtbaar maken dat je als overheid toch bereid bent iets te doen – dat is absoluut essentieel voor een dorp als dit.

Als hier allemaal mensen rondlopen met dikke portemonnees die voortdurend uitstralen dat ze de macht uitoefenen – vaak hebben ze camera’s aan hun huis hangen, dat komt er nog eens bij, begrijp je –, dan geeft dat bij de bevolking geen goed gevoel. De kwekerijen die wij oprollen maken in het totaal van het probleem – ik ben de eerste die het zal toegeven – geen zak verschil, behalve dit: geloofwaardigheid, op kleine schaal. Op voor de mensen zichtbare schaal. Dat is wat ik kan doen.